

Душан Стаменковић
Никола Татар
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

ПРЕВОЂЕЊЕ ЕНГЛЕСКОГ ГЛАГОЛА *TO RUN* НА СРПСКИ ЈЕЗИК: ПОЛИСЕМИЈА, КОНТЕКСТ И ОСТАЛИ ИЗАЗОВИ

Апстракт: Основни циљ рада јесте да прикаже неке од потешкоћа у превођењу речи са високим степеном полисемије на примеру енглеског глагола *to run* и превођења овог глагола на српски језик. Најпре се даје теоријско полазиште које наглашава важност контекста и проблеме који у процесу превођења проистичу из полисемије, као и специфичности превођења глагола *to run*. У наредном одељку налазимо преглед речничких значења овог глагола изведен на основу релевантних једнојезичких речника стандардног енглеског језика. Следи приказ паралелног преводног корпуса, као и детаљна анализа реченица преузетих из два романа на енглеском језику које су ушле у његов састав. Ова анализа указује на неке од потешкоћа са којима се преводиоци сусрећу у току превођења полисемичних речи. На крају, основни резултати анализе корпуса упоређени су са резултатима неколико претходних истраживања.

Кључне речи: превођење, енглески, српски, полисемија, контекст, кретање, глагол *to run*.

1. Уводне напомене

Задатак овог рада јесте да прикаже неке од потешкоћа при превођењу високо полисемичног глагола *to run* са енглеског на српски језик уз помоћ приказа речничких одредница и на основу анализе паралелног преводног корпуса. У

првом делу рада бавимо се превођењем глагола и феноменом полисемије, након чега уводимо различита речничка значења датог глагола, а у централном делу рада користимо паралелни преводни корпус како бисмо показали изазове са којима се преводиоци сусрећу у превођењу полисемично комплексних глагола какав је глагол *to run*. Након овога, дискутујемо о основним резултатима и изводимо закључке на основу онога што је анализа паралелног корпуса показала.

2. О контексту, глаголу и полисемији

Како бисмо у току превођења одредили исправно значење неке речи, а за потребе овог рада говоримо, наравно, о глаголима, и како бисмо је ваљано превели, неопходно је, каже Најда у трећем поглављу своје књиге *Contexts in Translating*, да се у великој мери ослонимо на контекст (Nida 2001). По његовом мишљењу, контекст одређује већу особеност, тј. својственост, значења термина који се анализира. Приликом анализирања низа употреба глагола *to run*, Најда нам нуди разлику у значењу засновану на контексту и даје примере *the boy was running, the horse was running* и *a snake running across the lawn* (кретање стопала различито је код људи и код четвороножних животиња, док се код змија ради о сталном контакту између тела и подлоге, док употребе ногу нема (Nida 2001: 31–32)), па овај глагол у трећем случају сигурно не бисмо могли превести глаголом *трчати*.

Исти аутор тврди да се не може доћи ни до каквог коначног закључка пре него што пажљиво проучимо све употребе глагола *to run* у разним контекстима, зато што увек постоје неке маргиналне употребе које не можемо да подведемо ни под једну класификацију (Nida 2001: 32). Ако овоме додамо наредне Најдине примере, *the water is running, the faucet is running, his nose is running, the flour is running out of the bag, a fast train runs each day from Chicago to San Francisco, the line ran off the page, they ran down the opposition with scurrilous propaganda* (Nida 2001: 33–34) ствари постају још сложеније, јер иако у многим од ових примера региструјемо неко кретање, оно се знатно разликује од оне врсте кретања коју смо средили код живих бића, у претходна три примера. Као коначан пример Најда наводи *the rose bush ran along the fence* и овде се *to run* може односити или на стање или на процес раста, а глагол у овом случају исказује феномен фиктивног кретања (Matsumoto 1996; Talmy 2000; Rojo and Valenzuela 2003; Стојичић/Стаменковић 2015). Најда нам кроз избор примера омогућава да видимо колико је вишезначан тј. полисемичан глагол *to run*. У сваком случају, тражено значење код свих примера добија се углавном у

комбинацији једног од основних или мање основних значења глагола *to run* и контекста. Уместо да на овај проблем гледамо на начин који казује да глагол *to run* има сто и више значења, знатно боље решење је да видимо да се лексичка јединица састоји од глагола са једним или више основних значења на који додајемо контекст (Nida 2001: 33).

Уколико глаголе посматрамо као засебне категорије чија се значења шире од центра ка периферији по принципу тзв. радијалних категорија (енг. *radial categories*), њихове лексичке јединице можемо организовати по принципу прототипова заснованих на идеализованим когнитивним моделима (Lakoff 1987) или семантичким оквирима (Filmore 1982; Martin 2001). Ваљало би напоменути да Најда овде закључује да контекст одређује како разумемо одређену реч (укључујући и глаголе) и утиче на то како ће се тај дати термин превести. Бејкер у својој књизи *In Other Words: A Coursebook on Translation* (2011) говори о нееквивалентности на нивоу речи (Baker 2011: 18–23). Између осталог, она тврди да до потешкоћа у преводу може доћи када језик на који се преводи може имати специфичне речи (хипониме) а када му недостају опште речи (хиперними). Међутим, чешће наилазимо на обрнуту ситуацију, а то је да језик на који преводимо може имати опште речи а да му недостају хипоними. Ауторка наводи да постоји бесконачно много примера ове врсте нееквивалентности и као пример за глаголе користи глагол *to jump*, за који каже да у енглеском језику можемо да нађемо специфичније глаголе као што су: *to leap, to vault, to spring, to bounce, to dive, to clear, to plunge* и *to plummet* (Baker 2011: 20). Да бисмо речнички описали неку реч, морамо разјаснити и раздвојити полисемију од хомонимије.

Саид (Saeed 2003) говори о томе да се обе језичке појаве, и полисемија и хомонимија, баве вишеструким значењем једне фонолошки и графемски исте речи. Наглашава и то да се може приметити традиционална разлика између хомонимије и полисемије уколико применимо критеријуме повезаности (енг. *relatedness*) које користе лексикографи. Та разлика је од изузетне важности за лексикографе зато што су полисемичне речи (међусобно повезане) у речницима приказане као једна лексичка јединица, а хомонимне речи (међусобно неповезане) су дате као засебне одреднице. Сам процес класификације зна да буде изузетно тежак, а према ономе што Саид пише, критеријуми укључују намере говорника и оно што се зна о историјском развоју одреднице (Saeed 2003: 64–65). У случају глагола *to run* углавном ће бити реч о полисемији. Лајонс у својој *Семантици* (Lyons 1977) говори о ове две врсте лексичке вишезначности, али нуди и детаљнији опис критеријума који се користе при-

ликом одређивања разлике између полисемије и хомонимије, као и проблеме на које се може наићи када се они примењују (Lyons 1977: 550–569). Када се говори о овој теми, Круз иде корак даље у својој књизи *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics* и објашњава линеарне и нелинеарне односе између полисемичних речи (Cruse 2000: 109–112). У нелинеарну полисемију спада и метафора, која је за овај рад врло битна због тога што глагол *to run* има и своја метафорична значења (Cruse 2000: 112).

У књизи *Глаголски вид и тип глаголске ситуације* Новаков (2005) наглашава да постоји разлика која се огледа у томе коју врсту података на лексичком нивоу садрже глаголи у српском и енглеском. Тако, на пример, енглеске глаголске лексеме имају видске ознаке у глаголској фрази, а тип глаголске ситуације се код њих одређује тек у синтаксичком домену, док глаголске лексеме у српском језику већ на нивоу морфолошке структуре (префикси, суфикси, инфикси) садрже информације о глаголском виду и типу глаголске ситуације (Новаков 2005: 87). Управо овакве системске разлике између српског и енглеског језика говоре о томе да код одабира било српских било енглеских преводних еквивалената глагола у процесу превођења морају да се превазиђу проблеми како семантичке, тако и морфосинтаксичке природе. Новаков говори и о утицају контекста на тип глаголске ситуације код енглеских глагола (Новаков 2005: 102–106).

3. Речнички опис глагола *to run*

Глагол *to run* дефинише се као „to move the legs quickly (the one foot being lifted before the other is set down) so as to go at a faster pace than walking; to cover the ground, make one’s way, rapidly in this manner“ (*OED*), односно „to move using your legs, going faster than when you walk“ (нпр. *They turned and ran when they saw us coming*) (*OALD*). Из основног значења видимо да је једина наглашена компонента кретања брзина, која је већа у односу на нормалан ход, а ради се о усправном и синхронизованом кретању, које је део идеализованог когнитивног модела кретања. Значења глагола *run* која су уско повезана са основним значењима јесу „to run as a sport“ (нпр. *She used to run when she was at college*), „to take part in a race“ (нпр. *He will be running in the 100 metres tonight*), „to make a race take place“ (нпр. *The Derby will be run in spite of the bad weather*), „to hurry from one place to another“ (нпр. *I’ve spent the whole day running around after the kids*), „to travel on a particular route“ (нпр. *Buses to Oxford run every half-*

hour) и „to move, especially quickly, in a particular direction“ (нпр. *The sledge ran smoothly over the frozen snow*) (OALD).

Пренесена, али блиска значења су и она која се односе на превозна средства, машине и справе: „to own and use a vehicle or machine“ (нпр. *I can't afford to run a car on my salary*), „to operate or function“ (нпр. *Her life had always run smoothly before*) (OALD). Иако се осећај метафоричности већим делом изгубио, метафоричким се могу сматрати и значења која се односе на управљање нечим и на организацију, као у следећим дефиницијама: „to be in charge of a business“ (нпр. *to run a hotel*), „to make a service, course of study, etc. available to people“ (нпр. *The college runs summer courses for foreign students*) (OALD). На сличан начин, метафоричан је и одређени број других значења, попут: „to lead or stretch from one place to another“ (нпр. *He had a scar running down his left cheek*), „to continue for a particular period of time“ (нпр. *Her last musical ran for six months on Broadway*), „to happen at the time mentioned“ (нпр. *Programmes are running a few minutes behind schedule this evening*), „to flow“ (нпр. *The tears ran down her cheeks*), „to become different in a particular way, especially a bad way“ (нпр. *Supplies are running low*), „to print and publish an item or a story“ (нпр. *On advice from their lawyers they decided not to run the story*), „to be a candidate in an election for a political position“ (нпр. *Bush ran a second time in 2004*) и „if tights or stockings run, a long thin hole appears in them“. Ако овоме додамо прилично велики број глаголских фразе са овим глаголом (нпр. *run across sb/sth* = „to meet sb or find sth by chance“, *run down* = „to lose power or stop working“, *run into sb/sth* = „to crash into sb/sth“, *run out* = „if a supply of sth runs out, it is used up or finished“, *run through sth* = „to discuss, repeat or read sth quickly“), можемо да закључимо да се ради о глаголу који има изузетно висок ниво метафоричког потенцијала, што значи да је повољан и за будуће стварање нових пренесених значења.

Разлози за оволико велике могућности везане за метафоризацију могу да се нађу на више места. Најпре, ради се о глаголу који означава једну од примарних врста људског кретања. С друге стране, значење глагола је у великој мери генеричко, јер садржи само једну спецификацију начина кретања, без обележја усмерења, почетка или краја кретања. Може се рећи да се ради о глаголу који представља категорију основног нивоа, имајући у виду да постоје и подврсте трчања, као и надређени појам људског кретања, поред чега не смемо занемарити важност глагола за описивање свакодневних активности. Због велике учесталости употребе овог глагола, један део пренесених значења више не звучи као метафора, иако се може рећи да се глагол мапира у домене који се свакако не тичу помицања људског тела: у домен машина и справа, управљања,

организације, водених токова, превозних средстава, издаваштва, избора, итд. У свим овим случајевима ради се о екстензијама првобитног значења глагола *to run*. Ако значење глагола *run* размотримо и из угла фиктивног кретања и теорије појмовног сажимања, поред бројних метафоричких значења (који се могу анализирати и кроз призму ове теорије), можемо да говоримо и о томе да се употребом овог глагола може испољити феномен фиктивног кретања. Талми у првом тому књиге *Toward a Cognitive Semantics* (Talmy 2000: 99–172) објашњава да се у случају фиктивног кретања ради о кретању које се у језику приказује, а при том нема физичку манифестацију, као, на пример, у реченицама: *I looked out past the steeple; The scenery rushed past us as we drove along; This road goes from Modesto to Fresno*. Ове реченице показују неку врсту линеарног призора који се концептуализује као кретање, иако правог кретања нема – код посматрача се јавља својеврсни ефекат кретања (Стојичић/Стаменковић 2015: 134). Када је реч о глаголу *to run*, ради се превасходно о његовом значењу „to lead or stretch from one place to another“ и примерима попут *He had a scar running down his left cheek, The road runs parallel to the river, We ran a cable from the lights to the stage*, па и добро познатог примера *The fence runs all the way down to the river*. У свим овим случајевима ради се о употреби глагола *run* у сврху описа путање, а не процеса кретања.

Глагол може бити прелазан и непрелазан, а може да изрази активност (нпр. *He was running all morning*), док на пример у значењу „to travel a particular distance by running“ (*OALD*), глагол означава остварење (нпр. *Who was the first person to run a mile in under four minutes?*). Поред овога, глагол се може комбиновати са великим бројем предлога и прилога и може да буде део већег броја глаголских фраза, што резултује великим бројем метафоричких и идиоматских значења. У одређеном броју ових комбинација, глагол *run* може да буде део глаголских ситуација које означавају достигнућа¹ (нпр. *She ran away with her boss*) и остварења² (нпр. *She ran out of fuel*) (Стаменковић 2013), у складу са класификацијом Зена Вендлера (Vendler 1967)

¹ Достигнућа (енгл. *achievements*) су тренутне и динамичне ситуације са циљем. Она обухватају само један тренутак у којем се цела ситуација и природно завршава, односно реализује. Примери достигнућа из енглеског језика су глаголи *realize, catch, leave* и *punch*, а из српског језика *запалити, скоцити, ударити*.

² Остварења (енгл. *accomplishments*) су динамичне глаголске ситуације са трајањем и циљем. Она имају хетерогену структуру јер у њима постоје сегменти који обухватају ток ситуације, али и сегмент који означава крајњу тачку у којој ситуација има свој природни завршетак. Примери за остварења у енглеском језику су *paint a picture, deliver a sermon* и *build a house*. Примери за остварења из српског су *опасати, догорети, закрпити, изградити*.

4. Корпус

За потребе овог истраживања састављен је паралелни преводни књижевни корпус. Он је садржао све примере личне и неличне употребе глагола *to run* у два романа Пола Остера (Auster 2009/2010 и Auster 2010), *Invisible* и *Sunset Park: A Novel*, и њихових превода на српски, *Невидљиви* (прев. Ивана Ђурић Пауновић) и *Сансет Парк* (прев. Ивана Ђурић Пауновић и Мухарем Баздуљ) (Остер 2009/2010; Остер 2010/2011). Реченице из оригинала и њихови преводи изоловани су и постављени паралелно једни са другима, тако да овај корпус садржи 76 примера (парова реченица) превођења глагола *to run*. Због лакшег праћења извора реченица, уведене су скраћенице које показују из које оригиналне књиге или њеног превода појединачне реченице долазе: InE – *Invisible* (Auster 2009/2010); InS – *Невидљиви* (Остер 2009/2010); SPE – *Sunset Park: A Novel* (Auster 2010); SPS – *Сансет Парк* (Остер 2010/2011). Бројеви уз ознаке које се односе на енглеске оригинале (нпр. 404.9 / 466) означавају позицију виртуелне странице у читачу електронских књига *Calibre*, који је коришћен због брже претраге, док бројеви уз ознаке које се односе на преводе на српски означавају бројеве стране у штампаном издању.

5. Анализа корпуса

У корпусу је укупно било 76 примера превођења глагола *to run*, при чему се у 34 случаја (44,74%) радило о дословној, а у 31 случају (40,79%) о пренесеној употреби овог глагола, а било је и 9 граничних или прелазних случајева (11,84%). Управо је постојање граничних случајева разлог због кога је квалитативна, а не квантитативна анализа важнија у овом делу истраживања. Када је у питању дословна употреба глагола (овде схваћена шире, као употреба која описује физичко кретање људског тела), најчешће преводно решење било је *бежати*, уз његов свршени облик *побећи* – оваквих примера било је чак 13 (17,11%), а у шест од ових тринаест примера, глагол *to run* употребљен је као део глаголске фразе *to run away*. Било да се ради о употреби у оквиру ове глаголске фразе или о засебној употреби, у случају овог преводног решења, глагол *to run* означавао је брзи одлазак са неког места или под притиском спољног фактора (овакав одлазак се у појединим случајевима може сматрати и метафоричким одласком из нечијег живота, али таквих примера у корпусу није било, па су примери класификовани као дословни). Несвршени облик употребљаван је најчешће онда када се у оригиналу радило о глаголским облицима које бисмо

Превођење енглеског глагола *to run* на српски језик:
полисемија, контекст и остали изазови

могли да обележимо ознаком *progressive*. Примери (1), (2) и (3) показују ре-презентативне случајеве превођења глагола *to run* глаголима *бежати* и *побећи*:

(1a) *The wisest course of action would be to turn and run, but it is already too late, the men have already seen him approaching, and if he runs now, he will only make things worse for himself, since it is altogether certain that they will catch up to him in the end.* (SPE 78.0 / 466)

(1б) *Најнаметније би му било да се окрене и побегне, али већ је прекасно, јер су га они већ видели и прилазе му, па ако крене да бежи, само ће погоршати ситуацију јер је потпуно сигурно да ће га напослетку ухватити.* (SPS 42)

(2a) *Why he ran away, for example, or why he kept himself hidden for so long.* (SPE 404.9 / 466)

(2б) *Због чега је побегао, рецимо, или због чега се толико дуго крио.* (SPS 199)

(3a) *You don't want to spend the rest of your life running from the police, do you? You've already done enough running.* (SPE 459.9 / 466)

(3б) *Хоћеш читав живот да проведеш бежећи од полиције? Већ си довољно бежао.* (SPS 226)

Друго решење по учесталости било је оно које је у претходном поглављу било најчешће и најтипичније – ради се о превођењу глагола *to run* глаголом *трчати* и његовим префиксалним дериватима и свршеним облицима *отрчати*, *потрчати*, *претрчати* и *утрчати*. Таквих примера било је 9 (11,84%). У овим случајевима увек се радило о природном људском кретању, без икакве помоћи превозних средстава (у случају превођења глаголом *бежати* средство кретања није ближе одређено), а префиксални деривати коришћени су онда када се на основу предлога или контекста у коме је употребљен глагол могао утврдити правац, структура или фаза кретања (нпр. *run across* преведено је са *претрчати*, *to run after* са *потрчати*, *to run into* са *утрчати*, *to run off* са *отрчати*). Примери (4), (5) и (6) показују случајеве превођења глагола *to run* глаголом *трчати* и његовим префиксалним дериватима:

(4a) *In a very concrete way, I think it started that night in 1967 when I saw Born stab Cedric Williams in the belly – and then, after I had run off to call for an ambulance, carry him into the park and murder him.* (InE 121.0 / 446)

(4б) *Сасвим конкретно, мислим да је све почело 1967, када сам видео како Борн ножем убада Седрика Вилијамса у стомак – а затим га, пошто сам отрчао да позovem хитну помоћ, одвлачи у парк и убија га.* (InS 69–70)

(5a) *Pilar ran into the lake with flapping arms, whooping excitedly as the cold water hit her bare skin, and seconds after that she was taking the plunge, dunking*

her head below the surface and gliding along as smoothly as a practiced veteran.
(SPE 308.4 / 466)

(56) *Пилар је утрчала у језеро раширених руку вриштећи од узбуђења док јој је хладна вода запљускивала голу кожу, а само неколико секунди касније бацила се и заронила у маниру добро извежбаног ветерана.* (SPS 156)

(6a) *Miles turns around, rushes out of the house, finds Ellen standing on the porch, takes hold of her right hand with his left hand, drags her down the front steps with him, and the two of them begin to run.* (SPE 451.7 / 466)

(66) *Мајс се окрене, изјури из куће, налази Елен на трему, граби левом руком њену десну руку, одвлачи је низ ступенице и њих двоје почињу да трче.* (SPS 222)

Преводна решења значењски блиска глаголу трчати јесу и глаголи *тркати се*, *пожурити* и *јурити* (*појурити*) – први и други срећемо у по једном примеру (први у случају превођења синтагме *to run relay races*), а други у два примера у корпусу (у случају превођења комбинације *to run toward*) и ово илуструју примери (7), (8) и (9):

(7a) *...a team of mice or squirrels running relay races under the roof, a collapsed table, legless chairs, spiderwebs dangling from ceiling corners,...* (SPE 124.5 / 466)

(76) *...групе мишева, или веверица, тркале су се испод крова, сто је био поломљен, столице нису имале ноге, паучина је висила са углова таванице,...*
(SPS 66)

(8a) *She begins walking toward the rue Saint-André des Arts. W. runs to catch up with her.* (InE 349.1 / 446)

(86) *Полази према улици Сент-Андре дез Ар. В пожурити да је сустигне.* (InS 178)

(9a) *See you later, he said, and then he began running toward the stairs.* (InE 359.3 / 446)

(96) *Видимо се касније, рекао је, и појурио ка ступеништу.* (InS 186)

Поред овога, у два случаја глагол *to run* преведен је и значењски нешто општијим глаголом *отићи* и то при превођењу глаголских фраза *to run along* и *to run away*, што се види у примерима (10) и (11):

(10a) *Why don't you just run along now and leave us alone?* (InE 97.1 / 446)

(106) *Зашто сада једноставно не одеш и оставиш нас на миру?* (InS 54)

(11a) *If you still cared, why run away in the first place?* (SPE 394.9 / 466)

(116) *Ако ти је стало, зашто си уопште одлазио?* (SPS 196)

Превођење енглеског глагола *to run* на српски језик:
полисемија, контекст и остали изазови

Граничним случајем између дословног и пренесеног значења, а самим тим и бирања дословног или пренесеног преводног решења сматрамо превођење глаголских фраза *to run into* и *to run across* онда када ове фразе означавају најчешће спонтани, случајни сусрет двоје људи – иако ситуација коју ови глаголи описују има физичку компоненту, не ради се о буквалном натрчавању на некога. У складу са овим, а у зависности од датог контекста, преводиоци су бирали између преводних решења *срести (се)* (4 случаја, 5,26%) и *налетети* (5 случајева, 6,58%). Превођење ових глаголских фраза илуструју примери (12), (13) и (14):

(12a) *Two days later, I had run into Born at the West End, and when he told me about her reaction to our meeting at the party, my feelings for her began to shift.* (InE 74.7 / 446)

(12б) *Два дана после тога налетео сам на Борна на Вест енду, и када ми је споменуо како је она реаговала на наш сусрет на забави, почео сам да мењам став према њој.* (InS 43)

(13a) *In the early seventies, I ran into someone who told me Adam was living in London.* (InE 108.0 / 446)

(13б) *Раних седамдесетих срео сам се с неким ко ми је рекао да Адам живи у Лондону (или је то можда био Рим).* (InS 63)

(14a) *Didn't you run across any young people in the army?* (SPE 355.3 / 466)

(14б) *Зар се у војсци ниси срео с неким младим људима?* (SPS 177)

Превођење глагола *to run* онда када има пренесено значење показало се као веома различито у односу на превођење физичког кретања – док смо у 34 случаја описа физичког кретања имали 12 различитих преводних решења, у случају описа метафоричког кретања у 31 случају налазимо чак 27 различитих решења. Разлог за оволико велики број преводних решења (укупно чак 41, када додамо и прелазне примере) највероватније лежи у чињеници да је степен полисемије енглеског глагола *to run* знатно већи од његовог типичног еквивалента у српском, глагола *трчати*, па преводилац има задатак да пронађе бројна решења која ће одговорити разним нијансама значења глагола *to run*. У складу са овим, најчешће решење је нулти однос између два језика, где глагол *to run* није преведен ниједним другим глаголом, већ је преводна фраза обликована тако да се значење из оригинала одржи у што већој мери, што можемо да видимо у примеру (15):

(15a) *A strange response, perhaps, no doubt an embarrassingly doltish response, but I was too distraught to censor the emotions that were running through me,*

and so I read the letter six or seven more times, ten times, twelve times, enough times to have learned every word of it by heart before I found the courage to put it away. (InE 242.1 / 446)

(156) *Моја реакција је можда била чудна, без сумње и срамотно глупа, али био сам сувише потресен да бих могао да цензуришем своје емоције Ø, те сам писмо прочитао још шест-седам пута, десет пута, дванаест пута, онолико пута колико ми је било потребно да сваку реч научим напамет, пре него што нађем храбрости да га заклопим и склоним.* (InS 127)

Међу примерима са нултим односом срећемо и два превода фразе *to run parallel*, која описује изглед путање (улице), односно овде срећемо оно што смо називали фиктивним кретањем – у оба случаја се глагол *to run* губи, а *паралелно* се користи као придев. Ово илуструје пример (16):

(16a) *They live on the rue de Verneuil in the seventh arrondissement, a street that runs parallel to the rue de l'Université, but unlike the palatial residence of Margot's family.* (InE 319.5 / 446)

(166) *Оне живе у улици Вернеју Седмом арондисману, Ø паралелној са улицом L'Universite, али за разлику од раскошне резиденције у којој станује породица Марго Жуфрој.* (InS 164)

Поред два примера фиктивног кретања где глагол *to run* у опису фиктивног кретања нестаје, овакву врсту кретања срећемо још у два примера у корпусу, са два различита преводна решења – у случају када се уз помоћ синтагме *to run down one's cheek* описује траг који оставља маскара и у случају када глагол описује подручје простирања области, што видимо у примерима (17) и (18):

(17a) *Rivulets of mascara have run down her cheeks.* (InE 209.0 / 446)

(176) *Потоци маскаре оставили су траг на образима.* (InS 110)

(18a) *That Sunday, the two of them went out to explore the territory between Fifteenth and Sixty-fifth streets in western Brooklyn, an extensive hodgepodge of an area that runs from Upper New York Bay to Ninth Avenue,...* (SPE 121.5 / 466)

(186) *Те недеље, њих двоје кренули су да претражују територију између Петнаесте и Шездесет пете Улице у западном Бруклину, широки збркани простор који се простира од Апер Њујорк Беја до Девете авеније, ...* (SPS 65)

Када је реч о осталим пренесеним значењима овог глагола, бележимо неколико сличних преводних решења код превођења глаголске фразе *to run out (of)* – фраза је у три случаја преведена глаголима *истећи* и *истицати* (ово пре-

Превођење енглеског глагола *to run* на српски језик:
полисемија, контекст и остали изазови

водно решење срећемо онда када се ради о истицању времена), а у по једном случају глаголима *нестати* и *понестати* (онда када се радило о идејама) и синтагмом *остати без нечега* (онда када се радило о бензину). Примери (19), (20) и (21) илуструју превођење глаголске фразе *to run out (of)*:

(19a) *So weak, so little left, time running out.* (InE 240.9 / 446)

(19б) *Тако слаб, тако мало тога је остало, време истиче.* (InS 127)

(20a) *He has run out of ideas.* (InE 350.2 / 446)

(20б) *Остао је без идеја.* (InS 179)

(21a) *About fifteen miles from the house, traveling along a twisty, hilly, backcountry road, the car ran out of gas.* (SPE 30.1 / 466)

(21б) *Десетак километара пре циља, док су се возили брдовитим локалним путем пуним кривина, нестало им је горива.* (SPS 20)

У два случаја бележимо и употребу глагола *to run* за означавање управљања фирмом или програмом и у овим случајевима глагол *to run* преведен је глаголима *водити* и *руководити*. Управљање превозним средством забележено је такође у два случаја и то у превођењу глаголске фразе *to run over*, и у оба случаја је фраза преведена глаголом *прегазити*, а у случају ове глаголске фразе можемо рећи и да је физичка компонента кретања одржана, па се ради о граничном случају пренесеног значења (пренесено је јер се не ради о трчању, нити сличном кретању). Примери за ова два значења јесу (22) и (23):

(22a) *If I had a good American staff to run things here, I could pop over every once in a while to check up on them, but essentially I'd stay out of it.* (InE 30.8 / 446)

(22б) *Ако бих окупио добру америчку екипу која би овде водила послове, могао бих да долазим само повремено да је проверим.* (InS 21)

(23a) *You didn't run him over. It was an accident.* (SPE 398.5 / 466)

(23б) *Ниси га ти прегазио. То је био несрећан случај.* (SPS 197)

Глаголска фраза *to run around with* (срећемо је у три случаја) превођена је глаголима *дружити се* и *варати*, а у зависности од контекста, што можемо да видимо у примерима (24) и (25):

(24a) *The drinking and the smoking and those crazy kids he used to run around with.* (SPE 44.6 / 466)

(24б) *Пиће и пушење и та луда омладина с којом се дружио.* (SPS 27)

(25a) *He has only one bit of any importance, a short, smirking confrontation with the hero, whose wife has been running around with Cochran on the sly,...* (SPE 231.0 / 466)

(25б) *Он једва да има икакву важност, тек кратки непристојни сукоб с главним јунаком, којег је жена тајно варала с Кокраном,...* (SPS 118)

У случају метафоричне употребе глаголске фразе *to run into* срећемо и пример концептуализације стања невоље као ПОСУДЕ, па је у складу са тим у једном случају ова фраза преведена сличним глаголом кретања – глаголом *улетети*, што видимо у примеру (26), док је у другом случају (27) ова фаза преведена фразом која не садржи глагол кретања:

(26a) *If he can last through his term without running into trouble or going to pieces, he will be on a bus heading back to Florida on May twenty-second,...* (SPE 185.3 / 466)

(26б) *Ако успе да издржи целу робију, а не улети у невоље, или се не распадне на комадиће, биће у аутобусу за Флориду двадесет другог маја, ...* (SPS 95)

(27a) *If we run into any difficulties, we'll redo the manuscript and publish it as a novel – under your name.* (InE 431.5 / 446)

(27б) *Ако буде неких проблема, прерадићемо рукопис и објавити га као роман – под твојим именом.* (InS 220)

Од осталих примера, вреди поменути оне у којима глагол *to run* није део глаголске фразе, већ се користи засебно, а у метафоричкој употреби оваквих примера било је веома мало – осим оних који су већ наведени у досадашњој анализи, има их још свега четири. У овим случајевима глагол *to run* преведен је глаголима *превлачити*, *прелазити* и *појавити се*, што видимо у примерима (28), (29) и (30):

(28a) *Eventually, Gwyn began to run her hands along your back, and then she brought her mouth toward your face and kissed you,...* (InE 173.1 / 446)

(28б) *Коначно, Гвин почиње да превлачи руку преко твојих леђа, а затим се надноси над твоје лице и љуби те,...* (InS 93)

(29a) *He closes his eyes, thinking about Pilar's face, running his hands over her absent body, and then, in the darkness behind his lids, he sees himself as a black speck in a world made of snow.* (SPE 105.5 / 466)

(29б) *Затвара очи, мисли на Пиларино лице, прелази рукама преко њеног одсутног тела и затим, у мраку иза спуштених трепавица, види самог себе као малу црну мрљу у свету од снега.* (SPS 55)

Превођење енглеског глагола *to run* на српски језик:
полисемија, контекст и остали изазови

(30a) *From the first night at the party, when Margot had trained her eyes on me and studied my face with such intensity, to the disturbing conversation Born had provoked at the dinner about the degree of my attraction to her, a sexual current had been running between us...* (InE 72.1 / 446)

(30б) *Од оне прве ноћи, на забави, када је Марго изоштравала свој вид на мени, када ме је онако помно проучавала, до узнемирујућег разговора приликом вечере, који је Борн испровоцирао, о томе колико ме она привлачи, међу нама се појавило једно чулно струјање...* (InS 42)

6. Дискусија и закључак

Можемо закључити да је степен полисемије који срећемо код глагола *to run*, изузетно висок, да се опсег значења много више шири онда када се глагол употребљава да означи значење које не описује физичко кретање и да је самим тим у метафоричкој употреби овај глагол знатно захтевније преводити. Премда је једна претходна анализа која је уз помоћ упитника испитивала превођење глагола *to run* без контекста показала да се овај глагол у 98,33% случајева преводи глаголом *трчати* (Stamenković/Tasić/Pavlović 2016), анализа преводног корпуса показује да то није најтипичније решење чак ни када говоримо о дословној употреби глагола, јер је овим глаголом преведено свега 11,84% инстанци употребе глагола *to run*. То је у овом случају глагол *бежати* са 17,11% примера, па га на нивоу овог корпуса можемо сматрати најчесталијим и најтипичнијим преводним еквивалентом. С друге стране, када говоримо о најтипичнијем решењу међу пренесеним значењима, о њему је немогуће говорити због тога што је у већини случајева глагол *to run* део различитих глаголских фраза, те због тога што је готово свако појављивање глагола у пренесеној употреби захтевало ново и другачије преводно решење. Уколико ове резултате упоредимо са претходним истраживањима која су третирали глаголе *to go* (Стаменковић 2014) и *to walk* (Стаменковић/Тасић 2013), можемо да закључимо да је глагол *to run* у погледу полисемичности и могућности метафоризације знатно ближи глаголу *to go*, без обзира на то што се практично ради о његовом тропониму. Резултати који указују на то да се глаголи *to run* и *to go* превде својим етимолошким еквивалентима (глаголима *трчати* и *ићи*) у веома ограниченом броју случајева веома су блиски резултатима добијеним у анализи превођења са енглеског на шведски језик и обрнуто (Viberg 1998, 1999).

Извори на основу којих је састављен корпус

1. Остер, Пол (2009/2010), *Невидљиви* (прев. И. Ђурић Пауновић), Београд: Геопоетика.
2. Остер, Пол (2010/2011), *Сансет Парк* (прев. И. Ђурић Пауновић и М. Баздуљ), Београд: Геопоетика.
3. Auster, Paul (2009/2010), *Invisible*, New York: Henry Holt and Co (e-book version, коришћена уз помоћ читача *calibre 0.9.2*).
4. Auster, Paul (2010), *Sunset Park: A Novel*, New York: Henry Holt and Co (e-book version, коришћена уз помоћ читача *calibre 0.9.2*).

Литература

1. Baker, Mona (2011), *In Other Words: A Coursebook on Translation*, New York: Routledge.
2. Cruse, Alan (2000), *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press.
3. Fillmore, Charles J. (1982), „Frame Semantics“, у: The Linguistic Society of Korea (ур.), *Linguistics in the Morning Calm*, Seoul: Hanshin Publishing Co., 111–137.
4. Lakoff, George (1987), *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*, Chicago: University of Chicago Press.
5. Lyons, John (1977), *Semantics*, Volume II, Cambridge: Cambridge University Press.
6. Martin, Willy (2001), „A Frame-Based Approach to Polysemy“, у: Hubert Cuyckens and Britta Zawada (ур.), *Polysemy in Cognitive Linguistics*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 57–82.
7. Matsumoto, Yo (1996), „Subjective motion and English and Japanese verbs“, *Cognitive Linguistics* 7 (2), 183–226.
8. Nida, Eugene, A. (2001), *Contexts in Translating*, Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
9. Новаков, Предраг (2005), *Глаголски вид и тип глаголске ситуације у енглеском и српском језику*, Футура: Нови Сад.
10. Rojo, Anna and Javier Valenzuela (2003), „Fictive Motion in English and Spanish“, *International Journal of English Studies* 3, 123–150.
11. Стаменковић, Душан (2013), „Глаголи људског кретања у енглеском и српском језику у светлу когнитивне семантике“, необјављена докторска дисертација. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет.
12. Стаменковић, Душан (2014), „Превођење глагола *to go* са енглеског на српски језик кроз призму когнитивне семантике“, *Philologia Mediana* 6, 335–353.
13. Стаменковић, Душан и Милош Тасић (2013), „Поступци у превођењу глагола *to walk* са енглеског на српски језик“, *Филолошки преглед* 40 (1), 135–147.

14. Стојичић, Виолета и Душан Стаменковић (2015), „Концептуализација и категоризација фиктивног кретања у српском језику“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 58 (1), 133–153.
15. Stamenković, Dušan, Miloš Tasić & Vladan Pavlović (2016), „Prototype Theory and Translation Equivalent Selection: The Case of Motion Verbs“, *Studia Neophilologica*, Published online: 18 Jan 2016. DOI 10.1080/00393274.2015.1132179
16. Talmy, Leonard (2000), *Toward a Cognitive Semantics. Volume I: Concept structuring systems*, Cambridge, MA: The MIT Press.
17. Vendler, Zeno (1967), „Verbs and Times“ (a revised version), у: *Linguistics in Philosophy*, Ithaca: Cornell University Press, 97–109.
18. Viberg, Åke (1998), „Contrasts in Polysemy and Differentiation: Running and Putting in English and Swedish“, у: Stig Johansson and Signe Oksefjell (ур.), *Corpora and Cross-linguistic Research*, Amsterdam: Rodopi, 343–376.
19. Viberg, Åke (1999), „The Polysemous Cognates Swedish *Gå* and English *Go*: Universal and Language-specific Characteristics“, *Languages in Contrast* 2, 89–115.

Консултовани речници

1. *OALD – Oxford Advanced Learner’s Dictionary*, New eight edition (2010), Oxford: Oxford University Press.
2. *OED – Oxford English Dictionary*, Second edition (1989), Oxford: Oxford University Press.

TRANSLATING THE ENGLISH VERB *TO RUN* INTO SERBIAN: POLYSEMY, CONTEXT AND OTHER CHALLENGES

Summary

The main aim of this paper is to show some of the difficulties in translating highly polysemous words, using the example of the English verb *to run* and its translation into Serbian. The given theoretical framework includes different studies, which focus on the importance of context and the problems which emerge from polysemy in the process of translation, as well as on different peculiarities related to the verb *to run* itself. The paper then provides an overview of the verb’s dictionary meanings collected from relevant dictionaries of English. This is followed by an overview of the parallel translation corpus

compiled from two novels in English and their versions translated into Serbian. In the main part of the paper, the authors provide a detailed corpus analysis, which gives us an insight into the complexities translators face in translating polysemous words, whereas the paper's final section contains discussion and conclusions, which relate this study to some previous studies.

dusan.stamenkovic@filfak.ni.ac.rs
dukiss@gmail.com